

Joanna Korolczuk

Informatyzacja postępowania sądowego. Szanse i zagrożenia.

Informatyzacja postępowania sądowego jest procesem dynamicznym. Na przestrzeni kilkunastu lat doszło do wielu zmian w wykorzystaniu systemów teleinformatycznych w postępowaniu sądowym i ciężko jest przypomnieć sobie jak niegdyś pracowały sądy z wykorzystaniem ręcznie pisanych skorowidzów, wyroków, postanowień, wezwań, zawiadomień czy zarządzeń. Informatyzacja postępowania sądowego przyczynia się nie tylko do usprawnienia postępowania i pracy sekretariatów, ale również zwiększa przejrzystość prowadzenia sprawy i skraca czas trwania rozpraw. Niestety, jak każda nowa technologia oprócz korzyści, niesie także zagrożenia. Największym wyzwaniem dla procesu informatyzacji postępowania sądowego jest zbudowanie zabezpieczeń, które uchronią strony postępowań sądowych przed wyciekiem ich danych osobowych, danych sprawy do niewłaściwych osób, ale również zintegrowanie funkcjonujących już systemów, aby całość działała jeszcze szybciej i przejrzysiej. Celem przedstawionych rozważań będzie wskazanie czy proces informatyzacji niesie ze sobą więcej korzyści niż zagrożeń, a także odpowiedź na pytanie, czy w ogóle całkowite zainformatyzowanie postępowania sądowego jest możliwe.

1. Wstęp

Od wielu lat w sądownictwie wdrażane są nowe technologie, których celem jest w szczególności usprawnienie postępowania sądowego, zastąpienie tradycyjnej formy utrwalania czynności procesowych poprzez wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, podniesienie przejrzystości postępowań sądowych, wprowadzenie należycie udokumentowanych akt sprawy umożliwiających prawidłową ocenę przeprowadzonego postępowania, skrócenie czasu trwania rozprawy sądowej protokołowanej, czy obniżenie kosztów postępowania sądowego.

Celem artykułu jest wskazanie planowanych innowacji, jak zastąpienie systemu tradycyjnego systemem EZD, utworzenie ogólnopolskiego systemu teleinformatycznego powiązanego ze wszystkimi sądami w Polsce, w którym będą dostępne wszelkie informacje

na temat prowadzonych spraw sądowych i do których dostęp będą miały wszystkie sądy. Artykuł wskazuje pozytywne skutki planowanych zmian, jak i przedstawia zagrożenia związane z totalną informatyzacją postępowania sądowego, jak utrata danych, awaria systemu czy atak hackerski. Referat zawiera także podsumowanie efektów dotychczas zastosowanych innowacji, które mogą mieć wpływ na kolejne wdrażane rozwiązania. Będę starała się również odpowiedzieć na pytanie, czy stawiane innowacjom cele zostały osiągnięte, czy są możliwe do zrealizowania i czy całkowite zainformatyzowanie postępowania sądowego jest realne.

Powyższe rozważania będą analizowane w oparciu o obowiązujące normy prawa w tym zakresie, a także poprzez porównywanie zastosowanych już systemów, które pod względem funkcjonalności i budowy są do siebie podobne

2. Elementy informatyzacji postępowania sądowego

Najważniejszymi elementami informatyzacji postępowania sądowego niewątpliwie są protokół elektroniczny, elektroniczne postępowanie upominawcze, elektroniczne potwierdzenie odbioru, system SAWA, system NOE SAD, system PESEL SAD, portal orzeczeń, czy portal informacyjny. Elementy te podzieliłam na dwie kategorie ze względu na to, czy są stosowane wyłącznie przez administrację sądową, czy też przez podmioty zewnętrzne spoza administracji sądowej. Przyjmując tę systematykę wyróżniam kategorię elementów wewnętrznych i zewnętrznych. Elementami wewnętrznymi są te systemy informatyczne, które są stosowane wyłącznie przez administrację sądową lub przez inne podmioty administracji publicznej. Należą do tej kategorii system SAWA, system NOE SAD, system PESEL SAD, protokół elektroniczny oraz elektroniczne potwierdzenie odbioru. Elementami zewnętrznymi z kolei nazwać wypada te, które mogą być stosowane również przez podmioty zewnętrzne tj. spoza administracji sądowej. Do tej kategorii zaliczamy elektroniczne postępowanie upominawcze, portal informacyjny, portal orzeczeń. Przyjmując taki podział omówię wskazane wyżej elementy informatyzacji postępowania sądowego.

2.1. Elementy wewnętrzne

Wewnętrzne elementy informatyzacji, jakimi posługuje się administracja sądowa, są niczym innym jak systemami teleinformatycznymi, którym powierzono różne funkcje i które wspierają wykonywanie czynności w postępowaniu sądowym począwszy od sporządzenia

protokołu, a kończąc na doręczeniach czy tworzeniu pism dla stron postępowania. Wdrożenie niniejszych technologii ma z jednej strony usprawnić czynności administracyjne i tym samym przyspieszyć postępowanie, ale także nadążyć nad zmianami technologicznymi, które mają miejsce w dzisiejszych czasach i dostosować funkcjonowanie całej administracji sądowej do tak dynamicznych procesów.

Obecnie informatyzacja postępowania sądowego ma charakter wyspowy¹, albowiem równolegle funkcjonują różne systemy nie tylko obsługujące poszczególne typy użytkowników, ale także obsługujące różne grupy czy rodzaje czynności. Drugim zjawiskiem występującym w ramach informatyzacji postępowania sądowego jest informatyzacja w modelu silosowym². Zjawisko to polega na stworzeniu rozwiązań, które gromadzi dane, ale niekomunikujących się ze sobą. Niniejsze zjawiska prowadzą do wniosku, że podstawą efektywnego wykorzystania nowych technologii na potrzeby wymiaru sprawiedliwości powinno być zintegrowanie istniejących danych, procedur i modułów w tym zapewnienie spójności danych, ułatwienie użytkowania systemów, umożliwienie wykorzystania całego potencjału informacyjnego, a także komunikacja danych pomiędzy systemami i uelastycznienie działania systemów do wprowadzanych zmian w zakresie postępowania jak i administracji.

2.1.1. Protokół elektroniczny

Ustawą z 29.4.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego która weszła w życie 1.7.2010 r.³, została wprowadzona nowa postać protokołu z przebiegu rozprawy sądowej w sprawach cywilnych - tzw. protokół elektroniczny. Protokół elektroniczny to nagranie obrazu i dźwięku albo samego dźwięku wszystkich czynności, które dzieją się na sali sądowej w czasie trwania rozprawy. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3.3.2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym⁴ szczegółowo reguluje kwestie związane ze sporządzaniem protokołu elektronicznego. Ustawą z 4.4.2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania

---

¹ K. Flaga – Gieruszyńska, *Pojęcie systemu teleinformatycznego w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2017, nr 2, s. 3.

² Ibidem, s. 2.

³ Ustawa z 29.4.2010 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego; Dz.U. z 2010 r., Nr 108, poz. 684, ze zm.

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2.3.2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym; Dz. U. z 2015, poz. 359, ze zm.

w sprawach o wykroczenia⁵, która weszła w życie 9.11.2014 r. protokół elektroniczny wprowadzono również w sprawach o wykroczenia. Nagrywanie rozpraw wprowadzono zatem obligatoryjnie w sprawach cywilnych oraz w sprawach o wykroczenia. Wszystkie sądy okręgowe oraz apelacyjne zostały wyposażone w sprzęt i oprogramowanie do nagrywania. Obecnie trwa wyposażanie sądów rejonowych w niezbędną infrastrukturę. Zakończenie wdrożenia systemu cyfrowej rejestracji rozpraw planowano pierwotnie na grudzień 2017 roku, jednakże proces ten cały czas trwa.

Prace nad wprowadzeniem protokołu elektronicznego rozpoczęły się już na etapie projektu „Elektroniczny sąd – Administracja sądowa w oparciu o technologie informatyczne” realizowanego przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu⁶. Celem projektu było stworzenie instrumentów służących harmonizacji systemów informatycznych używanych w krajach członkowskich Unii Europejskiej dla umożliwienia automatycznej wymiany danych między tymi systemami, a także umożliwienia obywatelom dostępu do publicznej informacji sądowej.⁷

Tematyka dotycząca elektronicznych protokołów była również przedmiotem badań w ramach grantu badawczo – naukowego „E-sąd – Informatyzacja postępowania cywilnego”⁸. Projekt ten był realizowany przez centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego przy współudziale Sądu Okręgowego we Wrocławiu oraz Politechniki Wrocławskiej w latach 2007 – 2009. W wyniku badań stworzono podstawy nowelizacji dotyczących wykorzystania narzędzi informatycznych w postępowaniu cywilnym także protokołów. Kolejnym projektem prowadzonym we współpracy z Sądem Okręgowym we Wrocławiu jest JUMAS. Są to badania finansowane przez Komisję Europejską w ramach programu Badawczo – Rozwojowego Technologii Społeczeństwa Informatycznego. Głównym celem konsorcjum jest zaproponowanie rozwiązania opartego na technologiach innowacyjnych, które usunęłyby problemy, z którymi obecnie borykają się wydziały karne sądów europejskich, a tym samym poprawienie efektywności codziennych czynności sądowych, takich jak: zapisywanie zeznań, udostępnianie informacji, przetwarzanie dokumentów, badanie dowodów, konsultowanie plików, itp. Celem projektu jest również

---

⁵ Ustawa z 4.4.2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks w sprawach o wykroczenia; Dz. U. z 2014, poz. 579 ze zm.

⁶ <https://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-5/it-w-sali-rozpraw-5/elektroniczny-protokol-projekt-badawczy-w-zakresie-transkrypcji-tresci-nagran-audio-wideo-z-posiedzen-sadowych.html> (2018.10.22, godz. 08:42).

⁷ J. Gołaczyński, *Protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z posiedzenia jawnego w sprawach cywilnych*, red. S. Kotecka, A. Zielińska, „Monitor Prawniczy”, 2010, nr 19, s. 4 i n.

⁸ http://cbke.prawo.uni.wroc.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=95:jumas&catid=49&Itemid=132&lang=pl (2018.10.14, godz. 22:47).

rozwinięcie zintegrowanego systemu pozyskiwania zapisów audio/ wideo zeznań złożonych w sądach, archiwizowanie niejednorodnych (heterogenicznych) dokumentów, przetwarzanie informacji i zsynchronizowanie zapisów audio/wideo i tekstu. Wsparcie takiego systemu aplikacjami opartymi na technologiach Web zagwarantuje dostarczenie informacji do upoważnionych użytkowników (dopuszczonych zgodnie z prawem dostępu), w rzeczywistym czasie i poprzez przyjazny interfejs.

Obok protokołu elektronicznego sporządzany jest również protokół skrócony. Ma on formę papierową i przypomina dotychczasowy tradycyjny protokół sporządzany podczas rozpraw sądowych. Jednakże to co różni go od nowej formy jest to, że stanowi on zapis jedynie najważniejszych etapów posiedzenia, ma skrótowy kształt i stanowi spis treści protokołu elektronicznego.

Istotnym elementem protokołu elektronicznego są dane tekstowe umieszczane przez protokolanta w postaci tzw. adnotacji, które należy rozumieć jako metadane zawierające informacje dotyczące przebiegu posiedzenia jawnego, w szczególności o rozpoczęciu wypowiedzi osób uczestniczących w posiedzeniu i mające charakter wyłącznie czynności materialno – technicznej, a ich celem jest usprawnienie posługiwania się protokołem w postaci elektronicznej⁹.

Kolejnym elementem wdrażanego systemu jest sporządzanie transkrypcji elektronicznego zapisu przebiegu rozprawy. Transkrypcją nazywamy sporządzenie dosłownego przekładu wszystkich wypowiedzianych podczas rozprawy kwestii, które zostały nagrane w protokole elektronicznym. Transkrypcja wspomagać ma pracę z protokołem elektronicznym. W postępowaniu cywilnym przewodniczący, o ile jest to niezbędne dla prawidłowego orzekania w sprawie, ma możliwość zarządzenia sporządzenia transkrypcji odpowiedniej części e-protokołu¹⁰. Ustawodawca w postępowaniu w sprawach o wykroczenia transkrypcję nazwał „przekładem”. W postępowaniu w sprawach o wykroczenia to prezes sądu, a nie przewodniczący, jak ma to miejsce w postępowaniu cywilnym, może zarządzić sporządzenie przekładu odpowiedniej części e-protokołu, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie¹¹. Prezes sądu wydając decyzję w przedmiocie przekładu ocenia zasadność jego sporządzenia przez pryzmat konieczności

---

⁹ J. Gołaczyński, *Protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z posiedzenia jawnego w sprawach cywilnych*, red. S. Kotecka, A. Zielińska, „Monitor Prawniczy”, 2010, nr 19, s. 6 i n.

¹⁰ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego; Dz. U. z 2018, poz. 155, ze zm. Artykuł 158 § 4.

¹¹ Ustawa z 4.4.2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks w sprawach o wykroczenia; Dz. U. z 2014, poz. 579 ze zm., art. 37 § 6.

zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie. Strony, świadkowie i inni uczestnicy postępowania nie mogą złożyć wniosku o sporządzenie transkrypcji e-protokołu. Jeśli jednak transkrypcja

e-protokołu została już wykonana, stanowi ona załącznik do protokołu elektronicznego, jest drukowana i stanowi część akt sądowych, a upoważnione podmioty (np. powód, pozwany) mają do niej dostęp.

Zaletami wprowadzenia protokołu elektronicznego są m.in. usprawnienie postępowania sądowego przez zastosowanie nowoczesnych technik zapisu przebiegu czynności sądowych, zastąpienie tradycyjnej formy utrwalania czynności procesowych nowoczesnymi metodami, podniesienie przejrzystości postępowań sądowych poprzez elektroniczny zapis dosłownego przebiegu rozprawy bez zbędnych zniekształceń, skrócenie czasu trwania rozprawy sądowej protokołowanej w postaci protokołu elektronicznego w stosunku do rozprawy protokołowanej w sposób tradycyjny, czy obniżenie kosztów postępowania sądowego poprzez umożliwienie prowadzenia dowodu na odległość – poprzez elektronicznie prowadzoną wideokonferencję.

Do zagrożeń niosących ze sobą wdrożenie tak rozbudowanej technologii utrwalania przebiegu rozprawy zaliczyć należy możliwość awarii systemu i utratę zapisanych danych. Nadto wskazać należy, iż dotychczasowy zapis protokołu elektronicznego do akt odbywa się na nośniku CD. Mając wiedzę na temat dość krótkiej trwałości zapisu na tym nośniku danych powstaje uzasadniona wątpliwość co do tego, czy dokonany zapis protokołu elektronicznego i zamieszczenie go do akt będzie możliwy do odtworzenia w każdym momencie, a przede wszystkim po upływie kilku lub kilkudziesięciu lat już po zarchiwizowaniu sprawy.

Wadą systemu jest również pozorność protokołu skróconego, który skrócony jest tylko w teorii, albowiem nadal w większości sądach praktykuje się protokołowanie w tradycyjnej formule poprzez umieszczanie w protokole skróconym wszystkich kwestii zapadających podczas rozprawy w tym zeznań świadków, a protokół elektroniczny w rzeczywistości stanowi załącznik do protokołu „skróconego”. Innymi zagrożeniami jakie stawiano w chwili wprowadzania rozwiązania były m.in. wątpliwości dotyczące wymuszenia zmiany organizacji pracy sądu związane z dłuższym czasem potrzebnym na zapoznanie się z materiałem dowodowym w postaci nagrania, groźba zmniejszenia ilości sesji poszczególnych sędziów z uwagi na okrojoną wersję protokołu skróconego i konieczność odsłuchiwania nagrania rozprawy w celu jego uzupełnienia, nadto problemy w postępowaniu odwoławczym związane z koniecznością odsłuchania nagrań rozpraw przy ustalaniu stanu faktycznego i rozpoznawania środka odwoławczego oraz zmniejszenie liczby spraw, w których w chwili choroby sędziego

inny sędzia mógł wejść na rozprawę i ją poprowadzić, gdyż dotychczas wystarczyło przejrzenie akt i przeczytanie protokołów, a teraz należy zapoznać się również niekiedy z obszernymi nagraniami przy okrojonym protokole skróconym¹².

2.1.2. System SAWA

System SAWA to teleinformatyczny system wspomagania organizacji rozpraw sądowych oraz przebiegu spraw w sądach powszechnych. System SAWA ułatwia obsługę spraw toczących się w różnych wydziałach wielu sądów, a to przez zastosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych jak np. wykazy poszczególnych kategorii spraw, baza spraw toczących się w sądzie z danymi o stronach, terminach, zarządzeniach, postanowieniach, podjętych czynnościach i aktualnym stanie sprawy, skorowidz stron. Nadto umożliwia automatyczne dokonywanie zestawień statystycznych, na przykład dla celów kontrolnych czy nadzorczych. Niniejszy system teleinformatyczny usprawnia większość czynności sekretariatu poprzez automatyczne generowanie pism np. wezwań, doręczeń z wykorzystaniem szablonów, generację protokołu, przesyłek pocztowych, wokand, a także umożliwia szybki podgląd do dowolnej sprawy toczącej się w danym wydziale bez konieczności przeglądania akt sprawy.

Zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania systemu SAWA niewątpliwie jest awaria systemu, urata danych bądź uzyskanie dostępu do systemu przez osoby do tego nieupoważnione. Wynika to z faktu, że obecnie nie prowadzi się dodatkowych, papierowych skorowidzów czy zapisów odnośnie stanu sprawy. Wszelkie dane dotyczące sprawy są zawarte w aktach i systemie SAWA. Gdyby dane te zostały utracone, nie sposób wyobrazić sobie trudności z weryfikacją poszczególnych referatów, aktualnych stanów spraw, czy miejscem położenia akt. Ogólną wadą systemu jest ponadto nieustandaryzowane funkcji systemu i brak jednej wersji systemu we wszystkich sądach. Każdy z sądów zawiera odrębne umowy z przedsiębiorcą wdrażającym system SAWA. Powoduje to, że każdy sąd pracuje ‘na różnych wersjach’ jednego programu i w różnym czasie wprowadza do niego dostępne aktualizacje co prowadzi do różnych rozbieżności np. przy automatycznym generowaniu zestawień statystycznych. Rozwiązaniem tej sytuacji mogłoby być wprowadzenie jednego programu

---

¹² W. Łukowski, *Nagrywanie rozpraw – niebezpieczeństwo czy szansa?*, „Iustitia” 2010, nr 1, s. 5.

w jednolitej wersji we wszystkich sądach i bieżące jego aktualizowanie. Wykluczyłyby to skalę błędów w np. statystykach jaka obecnie ma miejsce.

2.1.3. Elektroniczne potwierdzenie odbioru

Elektroniczne potwierdzenie odbioru jest wprowadzane od 2013 roku w ramach projektu Elektronicznego Potwierdzenia Odbioru (**MSEPO**) fazy Ograniczonego Wdrożenia Produkcyjnego¹³. Podstawowa różnica w korespondencji między modelem tradycyjnym ZPO a systemem EPO polega na zastąpieniu papierowego zwrotnego potwierdzenia odbioru i podpisu składanego na nim, zapisem elektronicznym w systemie repertoryjnym Sędzia2 lub SAWA w module EPO oraz złożeniem podpisu przez adresata na odpowiednim urządzeniu (tablecie), w który wyposażony jest doręczyciel. Przesłanie dowodu doręczenia do sądu następuje za pośrednictwem łączy teleinformatycznych natychmiast po złożeniu podpisu przez adresata. Oryginałem dowodu doręczenia przesyłki jest elektroniczne potwierdzenie odbioru (EPO). Jest to jedyny i zarazem wystarczający dowód doręczenia przesyłki adresatowi. Aby sprawdzić, czy przesyłka została do adresata doręczona, wystarczającym jest jej sprawdzenie w systemie repertoryjnym (Sędzia2). Możliwym jest także wydrukowanie obrazu EPO (w formacie PDF) i wszycie do akt. Nie jest to jednak konieczne, bowiem oryginał formularza potwierdzenia odbioru jest w postaci jedynie elektronicznej a wydruk jest jej kopią (nie jest oryginałem dowodu doręczenia).

Dzięki wdrożeniu niniejszego rozwiązania doręczenia sądowe odbywają się szybciej ze względu na skrócenie czasu obiegu korespondencji, pewniej z uwagi na minimalizację ryzyka zagubienia zwrotnego potwierdzenia odbioru, taniej, ponieważ podczas doręczenia i generowania EPO wykorzystuje się środki elektroniczne z wyłączeniem tradycyjnych, papierowych. Ponadto wraz ze stosowaniem niniejszego rozwiązania podwyższyła się jakość samego doręczenia co znacznie zmniejszyło liczbę reklamacji. Korzyściami dla postępowania sądowego płynącymi z zalet systemu elektronicznego potwierdzenia odbioru jest zatem skrócenie czasu trwania postępowania sądowego z powodu szybszego obiegu korespondencji i idąca za tym możliwość podejmowania wielu czynności w sprawie jak uprawomocnienie orzeczenia, a elektroniczna informacja o doręczeniu lub awizie minimalizuje ryzyko odroczenia

---

¹³ <http://epo.bialystok.sa.gov.pl/> (2018.10.16, godz. 22:47).

sprawy lub jej zdjęcia z wokandy z powodu braku informacji o zawiadomieniu lub wezwaniu którejkolwiek ze stron postępowania na termin rozprawy.

2.1.4. System NOE SAD i PESEL SAD

Systemy NOE SAD i PESEL SAD stanowią dostęp do bazy danych osób. W przypadku systemu NOE SAD stanowi on dostęp do Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności, a system PESEL SAD stanowi dostęp do zbioru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych¹⁴.

System NOE SAD umożliwia uprawnionym pracownikom sądów powszechnych wszystkich instancji wyszukanie informacji o osadzonym, tj. dacie i miejscu jego urodzenia, imionach ojca i matki, jednostce penitencjarnej, do której osadzony został przyjęty, przyczynie i dacie jego przyjęcia do jednostki penitencjarnej, aktualnym statusie prawnym osoby, której zapytanie dotyczy (tymczasowo resztowany/skazany/ukarany), informacji o zakwalifikowaniu danej osoby do kategorii niebezpiecznych, jak również aktualnym zdjęciu osadzonego wraz z cechami charakterystycznymi. Informacje te są niezwykle pomocne w ramach toczącego się postępowania karnego, tym bardziej, że dane aktualizowane są dwa razy dziennie, co zapewnia stały dostęp do najbardziej aktualnych informacji zamieszczanych w Systemie. Dostęp do bazy uzyskali pracownicy sekretariatów sądowych wydziałów karnych i penitencjarnych w każdym sądzie powszechnym oraz kuratorzy zawodowi we wszystkich zespołach kuratorskich.

System PESEL SAD umożliwia weryfikację danych osobowych uczestników postępowań sądowych. PESEL SAD zawiera dane osób przebywających stale na terytorium RP, zameldowanych na pobyt stały lub czasowy trwający ponad 3 miesiące, a także ubiegających się o wydanie dowodu osobistego lub paszportu. System zawiera również dane osób, dla których odrębne przepisy przewidują potrzebę posiadania numeru PESEL. Dostęp do bazy mają pracownicy sekretariatów sądowych wydziałów karnych, penitencjarnych, cywilnych, gospodarczych, rodzinnych, pracy i ubezpieczeń społecznych oraz pozostałych wydziałów merytorycznych orzekających w oparciu o przepisy Kodeksu Postępowania Cywilnego. Dostęp do danych zawartych w Systemie umożliwiono również kuratorom zawodowym.

---

¹⁴ <https://www.ms.gov.pl/pl/sady-w-internecie/peselsad/> (2018.10.22, godz. 13:03).

Oba systemy dają możliwość weryfikacji danych stron lub świadków w tym danych teleadresowych, stanu cywilnego oraz faktu, czy strona bądź świadek żyje czy nie, a także czy przebywa w Zakładzie Karnym. Są to niezwykle istotne dane dla toczącego się postępowania sądowego, a dostęp do nich gwarantuje ważność chociażby dokonywanych doręczeń, właściwej legitymacji strony postępowania, a co za tym idzie ważność całego procesu sądowego.

Istotnym zagrożeniem dla opisanych systemów jest uzyskanie do nich dostępu przez osoby nieupoważnione i możliwość wykorzystania zapisanych tam danych co stanowi bezpośrednie zagrożenie wyrządzenia szkody na rzecz osób, których dane zapisane w bazach dotyczą. Wyzwaniem dla niniejszych systemów będzie stworzenie takich zabezpieczeń informatycznych, które zminimalizują bądź wyeliminują tego typu ryzyko.

2.2. Elementy zewnętrzne

Istotą elementów zewnętrznych informatyzacji postępowania sądowego jest możliwość korzystania z nich przez podmioty spoza administracji sądowej. Dzięki temu efektywnie są wykorzystywane wszystkie systemy teleinformatyczne i w sposób rzeczywisty zostaje usprawnione postępowanie sądowe. Elastyczność systemów teleinformatycznych jest zarówno szczególną postacią sprawności systemu jak i miarą jego samodzielności, na które składa się możliwość połączenia z innymi systemami informatycznymi (ang. connectability), zgodność, czyli możliwość wykorzystania przekazywanej i gromadzonej informacji przez inne systemy informatyczne (ang. compatibility), modularność tj. możliwość dodawania, modyfikacji i usuwania dowolnych komponentów oprogramowania, sprzętu bez naruszania stabilności działania całego systemu (ang. modularity), skalowalność, a więc stopień, do jakiego aktualna infrastruktura sprzętowa i oprogramowanie może być rozbudowane bez zasadniczej zmiany funkcjonowania systemu informatycznego (ang. scalability) oraz niezawodność sprzętu, oprogramowania, danych i personelu obsługującego system informatyczny (ang. reliability)¹⁵. Elastyczność systemów teleinformatycznych wykorzystywanych zarówno przez podmioty z administracji sądowej jak i spoza niej jest miarą ich efektywności przekładającą się na usprawnienie postępowania sądowego.

---

¹⁵ K. Flaga – Gieruszyńska, *Pojęcie systemu teleinformatycznego w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2017, nr 2, s. 4.

2.2.1. Portal Informacyjny

Portal Informacyjny jest systemem elektronicznym powiązany z systemem SAWA i pozwalającym uprawnionemu lub upoważnionemu podmiotowi na dostęp do informacji o sprawie toczącej się z jego udziałem. Zarejestrowany w Portalu Informacyjnym użytkownik otrzymuje bezpłatny dostęp do danych o sprawie obejmujących m. in. stan sprawy, czynności wykonane przez sąd wraz z określeniem osoby odpowiedzialnej za jej wykonanie oraz daty, wyznaczone terminy posiedzeń, dokumenty w sprawie wygenerowane przez sąd w postaci elektronicznej (pisma wychodzące, wyroki, postanowienia, uzasadnienia, protokoły z rozpraw), protokół elektroniczny z możliwością odsłuchania. System automatycznie generowanych powiadomień mailowych zapewnia informowanie użytkownika o statusie jego konta, zmianach dokonanych w sprawach, nadchodzących posiedzeniach oraz pojawieniu się nowych spraw na liście.

Uprawnionym lub upoważnionym podmiotem mogącym otrzymać dostęp do danych portalu informacyjnego są jedynie strony postępowania lub ich pełnomocnicy. Podczas każdorazowej pierwszej rejestracji użytkownika status danego podmiotu w toczącym się postępowaniu po założeniu konta na portalu informacyjnym jest weryfikowany przez Sekretariaty sądowe po wypełnieniu przez wnioskującego odpowiedniego formularza. Dopiero akceptacja takiego wniosku przez Sekretariat daje możliwość dostępu do danych zawartych w systemie. Taki mechanizm jest istotny z punktu widzenia bezpieczeństwa danych, w tym danych wrażliwych zawartych w systemie SAWA, z którym zintegrowany jest portal informacyjny i do którego podgląd ma osoba, której dostęp zaakceptowano.

Istotnym elementem dla prawidłowego funkcjonowania Portalu Informacyjnego jest bieżąca aktualizacja danych wprowadzanych przez sekretariaty do systemu, tak aby korzystanie z Portalu było rzeczywiście opłacalne i realne. Chodzi więc o bieżące odnotowywanie wokand, posiedzeń, postanowień, wyroków, zarządzeń, terminów i ich publikacja w systemie SAWA, tak aby użytkownik Portalu Informacyjnego miał podgląd na aktualny stan sprawy i podjęte czynności bez konieczności podejmowania takich informacji bezpośrednio w Sekretariacie.

2.2.2. Elektroniczne Postępowanie Upominawcze

Elektroniczne Postępowanie Upominawcze¹⁶ przewidziane jest dla roszczeń pieniężnych dochodzonych w trybie przepisów rozdziału 3; działu V tytułu VII księgi pierwszej części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego¹⁷. Elektroniczne postępowanie upominawcze zostało wprowadzone jako odrębne postępowanie, mające charakter wezwania do zapłaty w sprawach, w których stan faktyczny nie jest skomplikowany i nie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym ma postać wyłącznie elektroniczną i jest dostępny w systemie teleinformatycznym e-sądu www.e-sad.gov.pl po podaniu unikalnego kodu nakazu (20 znakowego) umieszczonego w lewym górnym rogu wydruku weryfikacyjnego. Klauzula wykonalności wydana w elektronicznym postępowaniu upominawczym ma postać wyłącznie elektroniczną i jest dostępna zawsze wraz z nakazem zapłaty, do którego została wydana, w systemie teleinformatycznym e-sądu.

Niniejszy system zdecydowanie usprawnia postępowanie nakazowe, jednakże niestety większość spraw z elektronicznego postępowania upominawczego przechodzi następnie do rozpatrzenia w tradycyjnej formule przez sądy właściwe dla miejsca zamieszkania pozwanego przez co idea tego rodzaju postępowania traci na swej wartości i nie spełnia założonej roli. Ograniczeniem w tym zakresie stanowią przepisy, które nakazują w chwili złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty przekazać sprawę do rozpoznania sądowi rejonowemu, w którym postępowanie toczy się na ogólnych zasadach.

2.2.3. Portal Orzeczeń

Portal Orzeczeń¹⁸ jest ogólnodostępną bazą orzeczeń wraz z uzasadnieniami wydawanymi przez sądy powszechne. Dostęp do tej bazy odbywa się bez potrzeby składania wniosku i konieczności uprzedniej rejestracji użytkownika. Zakres publikowanych orzeczeń został ustalony przez zespół sędziów i nie zakłada udostępniania treści objętych wyłączeniem oraz nieistotnych z punktu widzenia walorów prawnych i informacyjnych lub orzeczeń powtarzających się. Publikowane orzeczenia podlegają anonimizacji za pomocą automatycznego algorytmu analizy tekstu.

---

¹⁶ <https://www.e-sad.gov.pl/Default.aspx> (2018.10.22, godz. 13:00).

¹⁷ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego; Dz. U. z 2018, poz. 155, ze zm.

¹⁸ <https://orzeczenia.ms.gov.pl/> (2018.10.22, godz. 21:45).

Każde orzeczenie opublikowane w Internecie powiązane jest dodatkowo z informacjami nie znajdującymi się w jego treści np. z podstawą prawną czy hasłem tematycznym. Słownik haseł tematycznych jest stale poszerzany o nowe, na podstawie zgłoszeń od sądów, które analizowane są przez zespół prawny. Dzielą się one obecnie na hasła karne oraz cywilne, pracy i ubezpieczeń społecznych. Ich pełna lista dostępna jest zawsze na Portalu Orzeczeń w zakładce „Hasła tematyczne”¹⁹. Prezentacja wybranego orzeczenia spośród listy wyników wyszukiwania podzielona jest na metrykę, która prezentuje nam zestaw „metadanych”, czyli informacji, które opisują kto i gdzie ją wytworzył oraz dodatkowe dane dotyczące podstawy prawnej, hasła tematycznego oraz tezy, o ile taka została sporządzona przez sędziego.

Niewątpliwą zaletą istnienia tego portalu jest możliwość zapoznania się z treścią orzeczeń różnych sądów powszechnych z całego kraju przez zwykłych użytkowników, sędziów czy pracowników w odniesieniu do określonego stanu faktycznego czy podstawy prawnej bez konieczności wnoszenia opłaty, rejestracji, czy złożenia wniosku. Jednak istotną kwestią dla działania Portalu jest publikowanie na jego witrynie jak najwięcej oraz jak najbardziej aktualnych orzeczeń różnych sądów co sprawi, że korzystanie z niego będzie realne i cenne zarówno dla stron jak i orzeczników i innych użytkowników.

3. Nowe rozwiązania w procesie informatyzacji postępowania sądowego

Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje szereg działań zmierzających do usprawnienia sądownictwa powszechnego, racjonalnego wykorzystania kadr oraz środków finansowych z budżetu państwa. Jednym z działań, które ułatwi realizację tych zamierzeń jest budowa i wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego rachunkowości i zarządzania kadrami w sądach powszechnych i Ministerstwie Sprawiedliwości (ZSRK). Projekt ten ma na celu zwiększenie skuteczności i efektywności zarządzania finansami i kadrami w sądownictwie powszechnym. Budowa i wdrożenie ZSRK realizowane jest w ramach zadania „Opracowanie jednolitych zasad rachunkowości dla sądów; wdrożenie systemu informatycznego rachunkowości i systemu zarządzania kadrami w sądach” projektu „Zwiększenie efektywności realizacji zadań przez jednostki wymiaru sprawiedliwości”

---

¹⁹ <https://www.ms.gov.pl/pl/sady-w-internecie/portal-orzeczen/> (2018.10.22, godz. 22:50).

w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki” działanie 5.3. „Wsparcie na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej”.

Głównym celem projektu jest usprawnienie działania sądów powszechnych w obszarze zarządzania finansami i zarządzania kadrami. Obecnie, w obszarze zarządzania finansami i kadrami w sądach powszechnych, funkcjonuje ponad 1 500 niezależnych aplikacji, istnieją różne plany kont oraz procedury. W wyniku tej różnorodności powstały następujące problemy takie jak brak integralności i spójności danych, wysokie koszty administrowania systemów, trudności z szybkim uzyskaniem informacji, w tym sporządzaniem niestandardowych sprawozdań, duża pracochłonność działań obsługowych, które wymagają kilkukrotnego wprowadzania do systemów tych samych danych.

ZSRK zastąpi obecnie wykorzystywane systemy informatyczne w obszarach finansów, kadr i płac oraz statystyki. Umożliwi scentralizowany dostęp do danych operacyjnych każdej z jednostek organizacyjnych i tym samym zapewni możliwość bezpośredniego uzyskiwania przez poszczególne szczeble sądów danych z sądów podległych, szybsze i tańsze dostosowanie systemu do zmian prawnych i proceduralnych, większą automatyzację pracy, integrację informacji, jednokrotne wprowadzanie danych, szybszy dostęp do informacji w czasie rzeczywistym, wyższą jakość danych, prowadzenie wszechstronnych analiz, w tym analiz dokonywanych ad hoc, eliminację kosztownych interfejsów, uzyskiwanie informacji o kosztach poszczególnych spraw sądowych.

Program ten jest obecnie na etapie wprowadzania w poszczególnych sądach i moment obiektywnej jego oceny nastąpi po upływie kilku lat, gdzie system będzie funkcjonował we wszystkich sądach i pracownicy będą z niego korzystać na co dzień bez pomocy innych aplikacji. Wówczas zasadne będzie wskazanie czy system spełnił swą rolę bądź czy należy wprowadzić do niego poprawki usprawniające jego działanie.

Oprócz ZSRK istnieją również inne projekty, które oczekują na wprowadzenie w zakresie informatyzacji i tym samym usprawnienia postępowania sądowego. Jednym z takich rozwiązań ma być wprowadzenie przepisów umożliwiających doręczanie pism procesowych w postaci elektronicznej. Możliwość załatwiania spraw i wnoszenia wniosków czy pism daje obecnie platforma ePUAP, która jednak nie obejmuje swym zakresem postępowań sądowych. Innym rozwiązaniem jest także koncepcja Elektronicznego Biura Podawczego, która ma umożliwić składanie drogą elektroniczną pism procesowych, składanie pism

sądowych przeznaczonych do odbioru dla stron postępowania, czy też składanie wniosków i uzyskiwanie informacji w postaci elektronicznej w wyniku złożonych tą drogą wniosków²⁰.

Nową koncepcją w zakresie informatyzacji postępowania sądowego są także e-uzasadnienia, składające się z protokołów jawnych posiedzeń cywilnych, z nagrania audio video (albo audio) i części pisemnej. Idea opiera się na możliwości wygłoszenia ustnie uzasadnienia przez sędziego po uprzednim jego przygotowaniu, jego nagrania audio – video lub audio, a następnie transkrypcji do postaci pisemnej tak, aby strony mogły zapoznać się z treścią uzasadnienia w postaci tradycyjnej²¹.

Jak widać, wprowadzenie dalszych rozwiązań w zakresie informatyzacji postępowania sądowego jest jedynie kwestią czasu i wynikać będzie głównie z zapotrzebowań zarówno administracji sądowej jak i stron postępowania pojawiającymi się z powodu ciągle zachodzących zmian na gruncie legislacyjnym oraz technologicznym i dostosowaniu tych zapotrzebowań do istniejących i nowych rozwiązań.

Potrzeba informatyzacji postępowania sądowego jest oczywista. Jednakże pośród niektórych orzeczników i prawników istnieje negatywna opinia wprowadzanych innowacji. Nowym zmianom zarzuca się niską funkcjonalność przez co zamiast ułatwić komplikują przebieg rozprawy i samo jej rozpoznanie chociażby ze względu na brak integralności systemów teleinformatycznych czy z uwagi na konieczność weryfikacji poprawności dwóch protokołów elektronicznego i skróconego, a także konieczność odtwarzania długich nagrań rozprawy celem uzupełnienia protokołu skróconego albo celem zapoznania się ze sprawą. Krytyce podlega jakość wdrażanych technologii, a także fakt, iż nie do końca zbiegają się z faktycznymi zapotrzebowaniami sądów czy stron.

Proces wdrażania nowych technologii w postępowaniu sądowym jest nieunikniony. Wyzwaniem dla ustawodawcy będzie przeprowadzenie tego procesu w taki sposób, aby był efektywny i funkcjonalny, a także aby na bieżąco były minimalizowane i usuwane jego wady.

---

²⁰ D. Szostek, *E-uzasadnienia i e-doręczenia – remedium na długotrwałość postępowania sądowego?*, Prawo Mediów Elektronicznych, 2012, nr 1, s. 3.

²¹ Ibidem, s. 5.

4. Podsumowanie

Informatyzacja postępowania sądowego jest procesem dynamicznym. Na przestrzeni kilkunastu lat doszło do wielu zmian w wykorzystaniu systemów teleinformatycznych w postępowaniu sądowym i ciężko jest przypomnieć sobie jak niegdyś pracowały sądy z wykorzystaniem ręcznie pisanych skorowidzów, wyroków, postanowień, wezwań, zawiadomień czy zarządzeń. Trudno sobie wyobrazić co by się stało w chwili, gdyby obecnie te systemy przestały działać. Na pewno znacznie wydłużyłoby to czas postępowania i podejmowanych czynności co najmniej trzykrotnie. Informatyzacja postępowania sądowego niesie ze sobą nie tylko usprawnienie postępowania i pracy sekretariatów, ale również przejrzystość prowadzenia sprawy i skrócenie czasu trwania rozpraw.

Niestety, jak każda nowa technologia, oprócz spodziewanych korzyści, narażona jest na zagrożenia. Jednym z nich jest dostęp do danych przez osoby nieupoważnione i możliwość wykorzystania tych danych, zablokowanie działania systemów co może spowodować spowolnienie działania całego sądu z uwagi na to, że w większości sądy posługują się systemami elektronicznymi nie wykorzystując tradycyjnych metod. Ponadto w systemach zintegrowanych np. Sawa, Portal Informacyjny, Portal Orzeczeń zagrożeniem może być brak bieżącej aktualizacji danych co wiąże się głównie dla interesanta z brakiem dostępu do aktualnych informacji o sprawie i konieczność powzięcia ich w sądzie.

Największym wyzwaniem dla całego procesu informatyzacji postępowania sądowego jest zbudowanie zabezpieczeń, które uchronią strony postępowań sądowych przed wyciekami ich danych osobowych, danych sprawy do niewłaściwych osób. Z drugiej strony informatyzacja niewątpliwie ułatwia pracę zarówno orzeczników jak i urzędników. Przy obecnej ilości spraw wpływających do Sądów chyba już nikt nie wyobraża sobie pracy bez systemu SAWA czy elektronicznego potwierdzenia odbioru. Poza tym dla stron postępowania i ich pełnomocników ogromne ułatwienie stanowi Portal Informacyjny, który jest dla nich źródłem wielu istotnych informacji tym samym pozwalając na oszczędzenie czasu w oczekiwaniu na połączenie z Sądem czy w kolejce do Biura Obsługi Interesanta.

Informatyzacja dotyczy nie tylko postępowania sądowego, ale całej administracji sądowej jako dwa związane ze sobą elementy w funkcjonowaniu sądu. Wyzwaniem dla przyszłości e-sądownictwa będzie moim zdaniem takie zintegrowanie funkcjonujących już systemów, aby całość funkcjonowała jeszcze szybciej i przejrzysiej. Zadaniem dla ustawodawcy jest zatem prawne uregulowanie kwestii związanych z integralnością

systemów teleinformatycznych w sądownictwie, a w zakresie przepisów już obowiązujących ich ujednoczenie w obszarze przechowywania i zabezpieczenia danych przed ich nieprawidłowym wykorzystaniem lub utratą.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe rozważania należy stwierdzić, że na obecnym etapie całkowite z informatyzowanie postępowania sądowego nie jest jednak możliwe. Proces informatyzacji trwa już wiele lat i będzie trwał przez kolejne. Obszar jaki obejmuje jest niezwykle trudny i skomplikowany z uwagi na wrażliwość i ważność występujących danych. Informatyzacja jest postrzegana teraz jako ułatwienie niż alternatywa dotychczasowej formy pracy. Należy wziąć także pod uwagę fakt, że czynności podejmowane w postępowaniu sądowym mają różny charakter. To są przeważnie przesłuchania na sali rozpraw, pisemne zarządzenia czy wezwania. Nie można jednak zapominać o takich czynnościach jak wizje lokalne, czy przesłuchanie w miejscu zamieszkania. Powstaje pytanie w jaki sposób z informatyzować ich przebieg i za pomocą jakich środków. Dlatego też regulacja informatyzacji powyższych czynności będzie trudnym zadaniem dla ustawodawcy na przyszłe lata.

Wizja całkowitej informatyzacji postępowania sądowego jest realna, ale zależy od współistnienia bardzo wielu czynników, o których była mowa wyżej. Ponadto dla powodzenia całego procesu konieczne jest zastosowanie odpowiednich środków zarówno technicznych, prawnych jak i finansowych. Ostatnim czynnikiem równie istotnym jest czas potrzebny na efektywne wdrożenie nowych rozwiązań zastępujących dotychczasowe tradycyjne metody. Opisane innowacje stanowią początek procesu, który jak należy mieć nadzieję, zakończy się powodzeniem.

Informatisation of court proceedings. Chances and dangers.

Informatisation of court proceedings is a dynamic process. Over a dozen or so years, there have been many changes in the use of ICT systems in court proceedings and it is difficult to recall how courts used to work using handwritten indexes, judgments appeals or notices. Informatisation of court proceedings contributes not only to streamlining the proceedings and work of the secretariats, but also increases the transparency of case handling and shortens the duration of hearings. Unfortunately, as any new technology, besides benefits, it is exposed to threats. The biggest challenge for the whole process of computerization of court proceedings is to build safeguards that will protect the parties to legal proceedings against leakage of their personal data, data of the case to the wrong people, but also to integrate existing systems so that the whole operation will be even faster and more transparent. The aim of the presented considerations will be to indicate whether the presented informatization process brings more benefits than threats, as well as the answer to the question whether it is possible to completely computerize the court proceedings.

Joanna Korolczuk

Absolwentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji UKSW. Pracę magisterską pt. „Analiza administracyjno – prawna obowiązku szkolnego dla sześciolatków” obroniła w 2015 roku. Zainteresowania naukowe Autorki dotyczą prawa administracyjnego, a ściślej władztwa administracyjnego, administracji sądowej, a także postępowania administracyjnego i sądowno-administracyjnego. Od 2016 r. doktorantka na Wydziale Prawa i Administracji UKSW w Katedrze Prawa Administracyjnego i Samorządu Terytorialnego. Temat rozprawy doktorskiej: „Władztwo w administracji sądowej”.